

สภาพบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์
จำเป็นหรือไม่ ?

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา โชติมานนท์

สภาพบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์ จำเป็นหรือไม่ ? Legal Personality of Artificial Intelligence: Necessary or Not ?

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา โชติมานนท์*
Assistant Professor Dr.Preeda Showtimanon

บทคัดย่อ

ปัจจุบันแนวความคิดเรื่อง สภาพบุคคลตามกฎหมายสำหรับปัญญาประดิษฐ์ เป็นหัวข้อที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในขอบเขตทางกฎหมายและจริยธรรม คำถามพื้นฐานที่ว่าปัญญาประดิษฐ์ควรมีสภาพบุคคลตามกฎหมายหรือไม่ นำมาซึ่งการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เช่น จิตสำนึกของปัญญาประดิษฐ์ การตระหนักรู้ในตนเอง และศีลธรรมของปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะความซับซ้อนในการกำหนดคุณลักษณะว่าหลักเกณฑ์ใดที่ปัญญาประดิษฐ์ควรมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย หลายประเทศมีกฎหมายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ หากแต่ยังมิได้มีการกล่าวถึงสภาพบุคคลของปัญญาประดิษฐ์ในทางกฎหมายแต่อย่างใด แต่โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การใช้งานที่มีความโปร่งใสปราศจากอคติ การใช้งานอย่างมีความรับผิดชอบ และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล เป็นหลัก

*อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มหาวิทยาลัยรามคำแหง; ร.บ. (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง; ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง; LL.M. in International Trade Law, Northumbria University (Newcastle), UK; LL.M. in Criminal Law and Procedure (With Merit), University of Sunderland, UK; น.ด. มหาวิทยาลัยรามคำแหง; ประกาศนียบัตรคุณวุฒิวิชาชีพ สาขาความมั่นคงปลอดภัยทางดิจิทัลและส่วนบุคคล (เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภาครัฐ ระดับ 7). E-mail: preeda.s@ru.ac.th

Lecturer in Law at Faculty of Law, Ramkhamhaeng University; Personal Data Protection Committee, Ramkhamhaeng University; B.A. in Political Science (Politics and Government) Thammasat University; LL.B. Ramkhamhaeng University; LL.M. in International Trade Law, Northumbria University (Newcastle), UK; LL.M. in Criminal Law and Procedure (With Merit), University of Sunderland, UK; LL.D. Ramkhamhaeng University; Certificate of Professional Qualification in Digital Security and Privacy (Data Protection Officer, Level 7).

วันที่รับบทความ (received) 25 ธันวาคม 2566, วันที่แก้ไขบทความ (revised) 3 เมษายน 2567, วันที่ตอบรับบทความ (accepted) 14 พฤษภาคม 2567.

วิวัฒนาการของแนวคิดในการให้สภาพบุคคลแก่สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีใช้มนุษย์มีมาอย่างต่อเนื่องยาวนานบนพื้นฐานของเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น การให้สภาพบุคคลกับทาสในสมัยโบราณ การให้สภาพบุคคลกับบริษัท การให้สภาพบุคคลกับแม่น้ำ (แม่น้ำวังกานุย เมืองมานาวาตู ประเทศนิวซีแลนด์) การให้สิทธิทางกฎหมายแก่ทะเลสาบ (ทะเลสาบอีรี เมืองโทลีโด รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา) เป็นต้น ซึ่งสภาพบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เหล่านั้น นำมาซึ่งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายในเวลาต่อมาด้วยเช่นกัน เช่น สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน สิทธิในการฟ้องร้อง หรือถูกฟ้องร้องดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

หนึ่งในประเด็นสำคัญที่สนับสนุนให้ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย ก็คือ “ความรับผิดชอบ” เนื่องจากปัจจุบันระบบปัญญาประดิษฐ์ถูกสร้างและดำเนินการโดยมนุษย์ ซึ่งหมายความว่าระบบเหล่านี้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลโดยมนุษย์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีความก้าวหน้า ทำให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถคิดและตัดสินใจได้เอง จึงกลายเป็นเรื่องยากมากขึ้นสำหรับมนุษย์ที่จะรับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อการตัดสินใจหรือการสร้างสรรค์ของปัญญาประดิษฐ์ ดังนั้น หากปัญญาประดิษฐ์ได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมาย ก็หมายความว่า ปัญญาประดิษฐ์สามารถรับผิดชอบต่อการกระทำและการตัดสินใจของตนได้ สิ่งนี้จะลดภาระความรับผิดชอบจากมนุษย์ไปสู่ระบบปัญญาประดิษฐ์เอง อันเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับระบบปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถทำการตัดสินใจหรือดำเนินการได้เอง

หนึ่งในประเด็นสำคัญที่คัดค้านมิให้ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย ก็คือ “นักพัฒนาและผู้ผลิตอาจละทิ้งความรับผิดชอบ” เนื่องจากปัจจุบัน นักพัฒนาและผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่ออันตรายใด ๆ ที่เกิดจากระบบปัญญาประดิษฐ์ของตนที่ได้พัฒนาหรือสร้างขึ้น ดังนั้น หากปัญญาประดิษฐ์ได้รับสภาพบุคคลทางกฎหมายแล้ว ความรับผิดชอบต่าง ๆ อาจถูกถ่ายโอนมายังปัญญาประดิษฐ์ได้ ทำให้นักพัฒนาและผู้ผลิตมิได้ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่

คำตอบของคำถามที่ว่าสภาพบุคคลบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์จำเป็นหรือไม่? นั้นในวงการวิชาการปัจจุบันก็ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ และยังไม่มียุติประเทศใดที่รับรองสภาพทางกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นทางการ กับทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน มีประเด็นประกอบหลักเหตุผลที่หนักแน่นด้วยกันทั้งสองฝ่าย หากแต่เป็นมุมมองที่แตกต่างกันเท่านั้น การให้สภาพบุคคลกับปัญญาประดิษฐ์เป็นประเด็นที่ซับซ้อน ละเอียดอ่อนที่ต้องอาศัยความรอบคอบอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นประเด็นที่จะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบกฎหมายตามมา เช่น ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับปัญญาประดิษฐ์ ตลอดจนผลกระทบทางโครงสร้างทางสังคมในวงกว้างที่อาจมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของปัญญาประดิษฐ์ไปตลอดกาล หากแต่ในทางปฏิบัติ อาจไม่จำเป็นต้องมอบสถานะทางกฎหมายให้แก่ปัญญาประดิษฐ์โดยตรงเพื่อจัดการกับผลทางกฎหมายที่ต้องการแต่อาจใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางกฎหมายอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เดียวกัน เช่น การสร้างมาตรฐานการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ที่เฉพาะเจาะจงเพื่อเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น การรับมือกับความรับผิดที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์อาจพัฒนากองทุนความรับผิด หรือกำหนดให้มีการทำประกันความเสียหายจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ในบางสถานการณ์ เป็นต้น

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, สภาพบุคคลตามกฎหมาย, บุคคลธรรมดา

Abstract

The concept of legal personality for artificial intelligence is a topic of increasing importance in the legal and ethical realm. The fundamental question is whether artificial intelligence should be granted legal personal status. This brings into consideration factors such as the consciousness of artificial intelligence, self-awareness and the morality of artificial intelligence. In particular, it is complicated to define the criteria under which artificial intelligence should have legal personality. Many countries have laws regarding artificial intelligence, but the status of artificial intelligence in the law has not yet been discussed. Most of them focus on being transparent and free from bias, responsible use and protecting personal data.

The evolution of the concept of granting personal status to non-human beings has continued for a long time based on different reasons, such as granting personal status to slaves in ancient times, granting personal status to the company, giving personal status to the river (Whanganui River, Manawatu, New Zealand), granting rights to Lake Erie (Toledo, Ohio, United States), etc. The status of persons assigned by law bring rights, duties, and liabilities as well, such as right to own property, right to prosecute/be prosecuted in the judicial process.

One of the main reasons supporting artificial intelligence to be granted legal personality status is “responsibility” because at present artificial intelligence are created and operated by humans. This means that these systems are under human supervision. However, as artificial intelligence technology being developed, this allows artificial intelligence to think and make decisions on its own. It is becoming increasingly difficult for humans to take full responsibility for the decisions or creations of artificial intelligence. Therefore, if artificial intelligence is granted legal personality status, it means that artificial intelligence can take responsibility for its actions and decisions. This shifts the responsibility from humans to artificial intelligence systems. This is very important and necessary for artificial intelligence systems to be able to make decisions or take actions on their own.

One of the main reasons for opposition to artificial intelligence being granted legal personality is that “developers and manufacturers may relinquish their responsibilities” because currently developers and manufacturers are responsible for any harm caused by its own artificial intelligence system. Therefore, if artificial intelligence receives legal personality status, responsibilities and liabilities may be transferred to artificial intelligence. As a result, developers and manufacturers do not fully focus on their responsibilities.

To answer the question “Legal personality status of artificial intelligence, is it necessary?” at present there is still not enough clarity. In addition, no country has officially recognized the legal status of artificial intelligence. Both the proponents and adversaries present compelling arguments for their respective sides. But it’s just a different perspective. Granting personal status to artificial intelligence is a complex issue and delicate matter that requires extreme caution. This is because it is an issue that must take into account the impacts that may occur on the legal system, such as human rights issues, the relationship between humans and artificial intelligence issues as well as social structural impacts that could have the effect of changing the artificial intelligence landscape forever. In practice, it may not be necessary to directly grant legal status to artificial intelligence to achieve the desired legal effects. The other legal methods may be used to achieve the same objective, such as creating specific standards for the use of artificial intelligence to increase caution. Or to deal with liability arising from the use of artificial intelligence, liability fund may be developed or insurance against damage from the use of artificial intelligence in certain situations should be required, etc.

Keywords: artificial intelligence, legal personality, natural person

1. บทนำ

แนวคิดของสภาพบุคคลตามกฎหมาย หมายถึง การยอมรับสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่ามีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมาย คล้ายคลึงกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของมนุษย์ อาทิ บริษัท เป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่ง เป็นต้น แนวคิดในการให้สถานะบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ เริ่มมีการถกเถียงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ก้าวหน้าและบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวันมากขึ้น เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ รวมถึง การจ้างงาน การดูแลสุขภาพ และกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น คำถามเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมายสำหรับปัญญาประดิษฐ์ นั้น ทำให้เกิดประเด็นสำคัญตามมาหลายประการ กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง การมีสภาพบุคคลตามกฎหมายที่จะมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมาย ควรต้องมีสติปัญญาและจิตสำนึกด้วยหรือไม่ เนื่องจากเป็นความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล ความสามารถในการสัมผัสอารมณ์ ความรู้สึก ดังนั้น ก่อนที่จะให้สภาพบุคคลกับปัญญาประดิษฐ์ จึงต้องพิจารณาก่อนว่าปัญญาประดิษฐ์มีคุณสมบัติใดบ้างที่สมควรได้รับการยอมรับดังกล่าว

ประการที่สอง การให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับ สิทธิและความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น หากปัญญาประดิษฐ์ได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมาย ควรจะมีสิทธิ และความรับผิดชอบอะไรบ้าง? ปัญญาประดิษฐ์ควรมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ทำสัญญา และดำเนินคดี ในกระบวนการยุติธรรมหรือไม่? ปัญญาประดิษฐ์ควรรับผิดชอบต่อการกระทำของตนหรือไม่ และควรได้รับการลงโทษสำหรับความผิดอย่างไร?

ประการที่สาม การให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ มีผลกระทบต่อระบบกฎหมาย หากปัญญาประดิษฐ์ได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายแล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย เช่นเดียวกับมนุษย์ สิ่งนี้จะต้องมีระบบกฎหมายสำหรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตัวรองรับความต้องการ และคุณลักษณะเฉพาะของปัญญาประดิษฐ์ ตัวอย่างเช่น หากปัญญาประดิษฐ์ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรม จะถูกดำเนินคดีและลงโทษอย่างไร จะอยู่ภายใต้ระบบยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกับมนุษย์ หรือจะต้องพัฒนาระบบใหม่เพื่อรองรับคุณลักษณะเฉพาะของปัญญาประดิษฐ์

ประการที่สี่ การให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม อันทำให้ต้องคิดใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับเทคโนโลยีหรือไม่ และรวมถึงบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในชีวิตประจำวันที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในหลายมิติ ตลอดจนการพิจารณาผลกระทบทางจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้น

การทำความเข้าใจและพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับความเบื้องต้นว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ สภาพบุคคลตามกฎหมาย แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์ กฎหมายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในต่างประเทศ และประเด็นถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์

2. ความเบื้องต้นว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์¹

“ปัญญาประดิษฐ์” เป็นคำกว้าง ๆ ที่ครอบคลุมเทคโนโลยีที่หลากหลาย ตั้งแต่อัลกอริทึม (Algorithm)² อย่างง่ายไปจนถึงโครงข่ายประสาทเทียมที่ซับซ้อน ความสามารถของปัญญาประดิษฐ์จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเฉพาะและวัตถุประสงค์ที่ได้รับการออกแบบ ตั้งแต่ความสามารถระดับพื้นฐานที่ต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน เช่น การจดจำรูปแบบ การคาดการณ์ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นต้น ขณะที่ปัญญาประดิษฐ์ ที่มีความสามารถในระดับสูง สามารถทำงานที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นได้ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากและระบุรูปแบบที่มนุษย์ทำได้ สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตโดยอ้างอิงจากข้อมูลในอดีตได้ ปัจจัยที่ทำให้ปัญญาประดิษฐ์มีความสามารถมากขึ้นก็คือเทคโนโลยีการเรียนรู้เชิงลึกและโครงข่ายประสาทเทียมที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อเลียนแบบโครงสร้างและการทำงานของสมองมนุษย์ ช่วยให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น สามารถฝึกโครงข่ายประสาทเทียมให้จดจำรูปภาพของแมวได้โดยการวิเคราะห์รูปภาพหลายพันรูปและระบุคุณลักษณะทั่วไปของแมวได้

สำหรับนิยามของปัญญาประดิษฐ์นั้น หมายถึง การจำลองกระบวนการทางปัญญาของมนุษย์ด้วยเครื่องจักร โดยระบบคอมพิวเตอร์ที่มีคุณสมบัติเฉพาะ กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้ การใช้เหตุผล การแก้ไขตนเอง และความคิดสร้างสรรค์ โดยแต่ละขั้นตอนมีความหมายสำคัญ ดังนี้

การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการที่ปัญญาประดิษฐ์รวบรวมข้อมูลและสร้างกฎเกณฑ์ในการประมวลผลข้อมูลเหล่านั้น กฎเกณฑ์เหล่านี้สามารถใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงเพื่อทำนายเหตุการณ์ในอนาคต หรือสร้างเนื้อหาใหม่ได้

การใช้เหตุผล (Reasoning) เป็นกระบวนการที่ปัญญาประดิษฐ์ใช้กฎเกณฑ์เพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้ข้อมูลในการวินิจฉัยโรค ใช้ข้อมูลในการแนะนำการลงทุน หรือกำหนดเส้นทางการเดินทาง เป็นต้น

การแก้ไขตนเอง (Self-correction) เป็นกระบวนการที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของตนเองโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น ปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาในการปรับปรุงประสิทธิภาพของกลยุทธ์การซื้อขาย พัฒนาระบบอัลกอริทึมสำหรับการค้นหา หรือพัฒนาระบบการแนะนำให้เหมาะสมกับลูกค้า เป็นต้น

¹Tech Target, **What is Artificial Intelligence and How Does AI Work ?** [Online], available URL: <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/definition/AI-Artificial-Intelligence>, 2023 (November, 10).

²“อัลกอริทึม” (Algorithm) หรือ “ขั้นตอนวิธี” คือ ลำดับของขั้นตอนการคำนวณที่ใช้แก้ปัญหา โดยการเปลี่ยนข้อมูลนำเข้าของปัญหา (Input) ออกมาเป็นผลลัพธ์ (Output) ขั้นตอนวิธีดังกล่าวนี้จะสามารถนำมาเขียนเป็นโปรแกรมในคอมพิวเตอร์ได้.

ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เทคโนโลยีโครงข่ายประสาทเทียม (neural networks) ระบบตามกฎเกณฑ์ (rules-based systems) วิธีการทางสถิติ (statistical methods) และเทคนิคปัญญาประดิษฐ์อื่น ๆ ทำให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถสร้างรูปภาพ ข้อความใหม่ เพลงใหม่ และแนวคิดใหม่ ได้

ความสามารถที่สำคัญอีกประการหนึ่งของปัญญาประดิษฐ์ คือ ความสามารถในการโต้ตอบกับมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์สามารถออกแบบให้สื่อสารกับมนุษย์ผ่านการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing) ทำให้สามารถเข้าใจและตอบสนองต่อภาษาของมนุษย์ได้ เทคโนโลยีนี้ได้ถูกนำไปใช้ในแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ผู้ช่วยเสมือน และแชทบอท เป็นต้น³ ปัญญาประดิษฐ์ยังสามารถตัดสินใจและดำเนินการตามข้อมูลที่ได้รับ สิ่งนี้เรียกว่าการตัดสินใจอัตโนมัติ และเป็นคุณลักษณะสำคัญของปัญญาประดิษฐ์ขั้นสูงหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น ยานพาหนะขับเคลื่อนอัตโนมัติสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการนำทางในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนโดยพิจารณาจากเซ็นเซอร์และข้อมูลที่รวบรวมได้⁴

เทคโนโลยีเบื้องหลังปัญญาประดิษฐ์ที่ได้รับการพัฒนาเหล่านี้ ทำให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถเรียนรู้จากข้อมูล สร้างความรู้ความเข้าใจ และแสดงผลออกมาในรูปแบบที่มีความหมายได้ ไม่ว่าจะเป็นการตอบคำถาม การทำนายข้อมูล หรือการวิเคราะห์ภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์และมีคุณค่าในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างยิ่ง

ปัญญาประดิษฐ์สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท คือ ปัญญาประดิษฐ์ที่แคบหรืออ่อนแอ (Narrow AI หรือ Weak AI) ปัญญาประดิษฐ์ทั่วไปหรือที่แข็งแกร่ง (General AI หรือ Strong AI) และซูเปอร์ปัญญาประดิษฐ์ (Super AI) โดยแต่ละประเภทมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ปัญญาประดิษฐ์ที่แคบหรืออ่อนแอ (Narrow AI หรือ Weak AI)

ปัญญาประดิษฐ์ที่แคบหรืออ่อนแอได้รับการออกแบบมาเพื่อทำงานเฉพาะเจาะจง ไม่ซับซ้อน เช่น การจดจำเสียง การแปลภาษา การเล่นเกม หรือการเล่นหมากรุก ปัญญาประดิษฐ์ประเภทนี้มักใช้อัลกอริทึมการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) เพื่อเรียนรู้จากข้อมูลและปรับปรุงประสิทธิภาพของการทำงาน ตัวอย่างของปัญญาประดิษฐ์ที่แคบหรืออ่อนแอ ได้แก่

³Expert.ai Team, **Natural Language Processing Systems in AI** [Online], available URL: <https://www.expert.ai/blog/examples-natural-language-processing-systems-artificial-intelligence/>, 2023 (November, 10).

⁴IBM, **Data and AI Team AI vs. Machine Learning vs. Deep Learning vs. Neural Networks: What's the difference?** [Online], available URL: <https://www.ibm.com/blog/ai-vs-machine-learning-vs-deep-learning-vs-neural-networks/>, 2023 (November, 10).

2.1.1 Siri และ Alexa ของ Amazon ซึ่งเป็นระบบผู้ช่วยดิจิทัลที่สามารถใช้เพื่อควบคุมอุปกรณ์ ตั้งค่าการแจ้งเตือน และค้นหาข้อมูล

2.1.2 Google Translate ซึ่งเป็นระบบแปลภาษาที่สามารถใช้เพื่อแปลข้อความจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง

2.1.3 AlphaGo ซึ่งเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถเอาชนะแชมป์โลกหมากรุก Go ได้

2.2 ปัญญาประดิษฐ์ทั่วไปหรือที่แข็งแกร่ง (General AI หรือ Strong AI)

เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ออกแบบมาเพื่อทำงานได้หลากหลายและคล้ายกับมนุษย์มากขึ้น ปัญญาประดิษฐ์ประเภทนี้ยังอยู่ในช่วงของการพัฒนาขึ้นมา แต่นักวิจัยเชื่อว่าในอนาคต ปัญญาประดิษฐ์ประเภทนี้จะสามารถเรียนรู้และเข้าใจโลกได้เหมือนกับมนุษย์ และสามารถทำงานได้หลากหลายรูปแบบ เช่น เขียนหนังสือ วาดภาพ แต่งเพลง หรือแม้แต่คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าปัญญาประดิษฐ์ประเภทนี้มีความสามารถในการทำงานที่ใช้สติปัญญาดังเช่นที่มนุษย์สามารถทำได้ สามารถเข้าใจและเรียนรู้ได้ และนำความรู้ไปปรับใช้ในลักษณะที่คล้ายกับสติปัญญาของมนุษย์ ระบบเหล่านี้ยังคงอยู่ในช่วงของการพัฒนา ตัวอย่างปัญญาประดิษฐ์ทั่วไปหรือที่แข็งแกร่ง มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

2.2.1 สามารถเรียนรู้และเข้าใจโลกได้เหมือนกับมนุษย์

2.2.2 สามารถทำงานได้หลากหลายรูปแบบ เช่น เขียนหนังสือ วาดภาพ แต่งเพลง หรือแม้แต่คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

2.2.3 สามารถเข้าใจและตอบสนองต่ออารมณ์ของมนุษย์

2.2.4 มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

2.2.5 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน

2.3 ซุปเปอร์ปัญญาประดิษฐ์ (Super AI)

เป็นปัญญาประดิษฐ์ประเภทหนึ่งที่เหนือกว่าความฉลาดของมนุษย์และสามารถทำงานได้ดีกว่ามนุษย์ ซุปเปอร์ปัญญาประดิษฐ์ไม่เพียงแต่เข้าใจความรู้สึกและมีประสบการณ์ดังเช่นมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมีอารมณ์ ความรู้สึก และความปรารถนาใกล้เคียงกับมนุษย์ และมีความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาเหนือกว่ามนุษย์มาก หากแต่ซุปเปอร์ปัญญาประดิษฐ์ยังคงเป็นสมมุติฐานและจินตนาการเท่านั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น มีความเชื่อกันว่า ในอนาคตปัญญาประดิษฐ์ทั่วไปหรือที่แข็งแกร่งจะสามารถพัฒนาขึ้นมาได้และจะมีบทบาทสำคัญในหลาย ๆ ด้านของชีวิตมนุษย์ เช่น การศึกษา (สอนหนังสือ) การแพทย์ (วินิจฉัยโรคและทำการรักษา) การขนส่ง (การควบคุมยานพาหนะ) หรือการผลิต (เพื่อควบคุมเครื่องจักร ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต) เป็นต้น โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันของพัฒนาการ

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ทั้งจากพลังการประมวลผลที่เพิ่มขึ้นอย่างทวีคูณและความพร้อมของข้อมูลจำนวนมาก ทำให้อุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการนำไปใช้ในงานที่หลากหลาย ตั้งแต่การซื้อขายสินค้าทางออนไลน์ การวินิจฉัยโรค ไปจนถึงการขับอัตโนมัติ จึงทำให้เกิดคำถามทางกฎหมายและจริยธรรมที่สำคัญ รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมาย

3. สภาพบุคคลตามกฎหมาย

สภาพบุคคลตามกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สภาพบุคคลโดยธรรมชาติ และสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย⁵ แต่ละประเภทมีรายละเอียด ดังนี้

“สภาพบุคคลโดยธรรมชาติ” กฎหมายได้รับรองสภาพบุคคลให้กับมนุษย์ทุกคน ที่ให้สิทธิและหน้าที่แก่มนุษย์ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการแสดงออก สิทธิในความเป็นส่วนตัว และสิทธิในการได้รับกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

“สภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย” สภาพบุคคลตามกฎหมายเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาโดยตลอด การให้สภาพบุคคลกับสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งของที่ไม่ใช่มนุษย์ กล่าวคือ เป็นการยอมรับว่าสิ่งนั้นมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมาย ดังเช่น “นิติบุคคล” ซึ่งเป็นสิ่งที่กฎหมายสมมติและรับรองว่าเป็นบุคคลแม้ว่าจะไม่มีชีวิตเหมือนกับบุคคลธรรมดา นิติบุคคลเกิดจากการรวมตัวของบุคคลธรรมดาและได้มีการจดทะเบียนตามกฎหมาย หรือมีกฎหมายรับรองว่าเป็นนิติบุคคล หรือเมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่⁶ อันทำให้มีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในการทำสัญญา สิทธิในกระบวนการยุติธรรม หรือสิทธิอื่นใดที่กฎหมายกำหนดให้ไว้

ในอดีต มีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมาย เช่น ในกฎหมายโรมันโบราณ ทาสไม่ถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายและไม่มีสิทธิภายใต้กฎหมาย หากแต่เป็นทรัพย์สินที่เป็นวัตถุในการซื้อขาย⁷ ขณะที่ในช่วงที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางสังคมไปสู่การยอมรับแนวคิด

⁵Prime Legal. **Legal personhood of artificial intelligence system** [Online], available URL: https://primelegal.in/2020/12/22/legal-personhood-of-artificial-intelligence-system/#_ftn1, 2023 (November, 11).

⁶ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 196.

⁷Peter Van den berg, “Slaves: persons or property? The Roman law on slavery and its reception in Western Europe and its overseas territories,” **Osaka University law Review** 63 (February 2016): 171.

เรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ที่เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเป็นบุคคลที่มีสิทธิโดยธรรมชาติ โดยแนวคิดนี้ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพโดยกำเนิด ซึ่งรวมถึงสิทธิในการมีชีวิต สิทธิในการเสรีภาพ สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในการพูด สิทธิในการนับถือศาสนา และสิทธิในการรวมกลุ่ม⁸

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 จากการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights) ปฏิญญานี้ถือเป็นเอกสารสำคัญที่รับรองสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ทุกคนโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือสถานะทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนำไปสู่การยอมรับมนุษย์ทุกคนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายที่มีสิทธิโดยธรรมชาติ มีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อสังคมและกฎหมาย⁹ ตัวอย่างเช่น กฎหมายหลายประเทศเริ่มให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนมากขึ้น สิทธิมนุษยชนกลายเป็นมาตรฐานสากลที่ทุกประเทศควรปฏิบัติตาม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ แนวคิดนี้ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างในด้านใดก็ตาม¹⁰

การพัฒนาหลักการและแนวความคิดในเรื่องบุคคลตามกฎหมายเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีแนวคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งมีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญโดยได้รับอิทธิพลจากมุมมองทางปรัชญาโบราณเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ ปรัชญาโบราณที่มีมุมมองเกี่ยวกับบุคคลตามกฎหมายมีความหลากหลายและซับซ้อนเกี่ยวกับบุคคลตามกฎหมาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างแนวคิดเรื่องสิทธิ นักปรัชญาโบราณต่างตระหนักถึงสิทธิของบุคคลในฐานะพลเมือง นักปรัชญาชาวกรีกโบราณ เช่น อริสโตเติล ได้เสนอแนวคิดเรื่องสิทธิพลเมือง (Citizen's Rights) ที่เชื่อว่าบุคคลทุกคนในฐานะพลเมืองมีสิทธิบางอย่างที่ควรได้รับการคุ้มครอง เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น¹¹

⁸Richard H. Helmholz, *Fundamental Human Rights in Medieval Law (Fulton Lectures 2001)* [Online], available URL: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1006&context=fulton_lectures, 2023 (November, 11).

⁹United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* [Online], available URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, 2023 (November, 11).

¹⁰Hurst Hannum, "The status of the universal declaration of human rights in national and international law," *Georgia Journal of International & Comparative Law* 25 (1995): 289.

¹¹Stanford Encyclopedia of Philosophy, *Aristotle's Political Theory* [Online], available URL: <https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-politics/>, 2023 (November, 18).

ตัวอย่างแนวคิดเรื่องหน้าที่ นักปรัชญาโบราณต่างเชื่อว่าบุคคลมีหน้าที่บางอย่างที่ต้องปฏิบัติตาม นักปรัชญาชาวจีนโบราณ เช่น ขงจื้อ และเม่งจื้อ ได้เสนอแนวคิดเรื่องหน้าที่พลเมือง (Citizen's Duties) ที่เชื่อว่าบุคคลทุกคนในฐานะพลเมืองมีหน้าที่บางอย่างที่ต้องปฏิบัติตาม เช่น หน้าที่ในการเคารพกฎหมาย หน้าที่ในการปกป้องประเทศชาติ หน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น¹²

ตัวอย่างแนวคิดเรื่องความเสมอภาค นักปรัชญาโบราณต่างเชื่อว่าบุคคลมีความเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมาย นักปรัชญาชาวกรีกโบราณ เช่น โซเครตีส และเพลโต ได้เสนอแนวคิดเรื่องความเสมอภาคตามกฎหมาย (Legal Equality) ที่เชื่อว่าบุคคลทุกคนในฐานะพลเมืองมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองที่แตกต่างกัน

ตัวอย่างแนวคิดทางปรัชญาโบราณเกี่ยวกับบุคคลตามกฎหมายที่ชัดเจน ได้แก่ แนวคิดของเพลโตที่เชื่อว่าบุคคลทุกคนเกิดมาพร้อมกับจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์และเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ บุคคลทุกคนจึงควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ เพลโตยังเชื่อว่าบุคคลทุกคนมีหน้าที่ในการแสวงหาความรู้และความจริง ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹³ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริสโตเติล ที่เชื่อว่าบุคคลทุกคนมีศักยภาพที่จะเจริญงอกงามเป็นพลเมืองที่ดีได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาพลเมือง เพื่อให้พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้อย่างเหมาะสม¹⁴

แนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนากฎหมายว่าด้วยเรื่องสถานะของบุคคล ในยุคต่อมาอย่างลึกซึ้ง แนวคิดเรื่องสิทธิพลเมือง หน้าที่พลเมือง และความเสมอภาคตามกฎหมาย ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายในยุคปัจจุบัน สภาพบุคคลที่ได้รับการพัฒนาโดยมีการรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมาย จึงหมายความว่าสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองที่มอบให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดตามกฎหมายหรือตามรัฐธรรมนูญ คำจำกัดความของ “สภาพบุคคล” มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา โดยขยายไปยังกลุ่มต่าง ๆ ที่ถูกยกเว้นก่อนหน้านี้ เช่น ชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน สตรี ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹²Sungmoon Kim, “Confucianism, Moral Equality, and Human Rights: A Mencian Perspective,” *The American Journal of Economics and Sociology* 74, 1 (January, 2015): 149.

¹³Internet Encyclopedia of Philosophy, **Plato: Political Philosophy** [Online], available URL: <https://iep.utm.edu/platopol/#SH2a>, 2023 (November, 12).

¹⁴Internet Encyclopedia of Philosophy, **Aristotle: Politics** [Online], available URL: <https://iep.utm.edu/aristotle-politics/>, 2023 (November, 12).

3.1 การขยายสภาพบุคคลทางกฎหมายไปยังองค์กร

นับตั้งแต่ยุคสมัยของสาธารณรัฐโรมันตอนปลายได้มอบสภาพบุคคลตามกฎหมายให้กับเทศบาลและบริษัทที่ดำเนินการงานสาธารณะ สภาพบุคคลของบริษัทเป็นตัวอย่างที่คุ้นเคยมากที่สุดของบุคคลที่กฎหมายรองรับสภาพที่ไม่ใช่มนุษย์ โดยได้รับการยอมรับว่าเป็นนิติบุคคลที่แยกจากมนุษย์มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ซึ่งแนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดด้านนิติศาสตร์อเมริกันตั้งแต่ก่อนสงครามกลางเมือง ที่ต้องการอนุญาตให้บริษัทเข้าทำสัญญา ฟ้องคดี ถูกฟ้องคดี และถือครองทรัพย์สินได้ และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ครั้งที่ 14 ได้เสริมแนวคิดนี้โดยให้ความคุ้มครองอย่างเข้มแข็งมากขึ้น กล่าวคือ มาตรา 1 ระบุว่า “บุคคลทุกคนที่เกิดหรือแปลงสัญชาติในสหรัฐอเมริกา และอยู่ภายใต้ดินแดนแห่งอำนาจดังกล่าว เป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกาและของรัฐที่พวกเขาอาศัยอยู่” และยักรวมถึงมาตรการคุ้มครองที่เท่าเทียมกันที่ว่า “จะไม่มีรัฐใดที่ปฏิเสธการคุ้มครองทางกฎหมายที่เท่าเทียมกันแก่บุคคลใด ๆ ที่อยู่เขตอำนาจของตน” ข้อความนี้ถูกตีความว่ากฎหมายทุกฉบับต้องใช้กับพลเมืองทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในเวลาต่อมาในปี ค.ศ. 1886 ศาลฎีกาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme Court) ได้วินิจฉัยในคดี *Santa Clara County v. Southern Pacific Railroad Company* (1886)¹⁵ โดยวางหลักไว้ว่า นิติบุคคลก็ต้องได้รับการคุ้มครองดังเช่นสภาพของบุคคลธรรมดาที่ได้มีการรับรองตามการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 14 เช่นกัน ซึ่งข้อถกเถียงอันเกิดจากคำวินิจฉัยดังกล่าวที่ว่า บริษัทต่าง ๆ ควรได้รับการรับรองในฐานะ “บุคคล” หรือไม่ เนื่องจากบริษัทไม่ใช่ประชาชนและไม่ควรได้รับสิทธิเช่นเดียวกับปัจเจกบุคคล และการรับรองให้บริษัทมีสภาพทางกฎหมายเช่นเดียวกับปัจเจกชน อาจนำไปสู่ความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างองค์กรและบุคคลธรรมดาได้ ขณะที่ในอีกด้านหนึ่ง เห็นว่าสภาพบุคคลสำหรับองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานและในการช่วยเหลือสังคม เพื่อให้บริษัทต่าง ๆ สามารถทำสัญญา เป็นเจ้าของทรัพย์สิน และรับผิดชอบต่อการกระทำของพวกเขาได้¹⁶ ทั้งนี้ การตีความโดยศาลฎีกาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาในคดี *Santa Clara County v. Southern Pacific Railroad Company* (1886) นั้น เพื่อขยายการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญบางประการไปยังบริษัทต่าง ๆ โดยให้มีสภาพทางกฎหมายรูปแบบหนึ่งโดยยอมรับว่าบริษัทเป็น “บุคคล” ที่อยู่ภายใต้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 14 เช่นกัน และนำมาซึ่งแนวคิดในเรื่องบริษัทมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวบุคคลธรรมดาที่อยู่ภายใต้กฎหมายของสหรัฐอเมริกา¹⁷

¹⁵*Santa Clara County v. Southern Pacific Railroad Company*, 118 U.S. 394 (1886).

¹⁶Ciara Torres-Spelliscy, *Does “We the People” Include Corporations ?* [Online], available URL: https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/we-the-people/we-the-people-corporations/, 2023 (November, 18).

¹⁷National Constitution Center, *Citizenship Rights, Equal Protection, Apportionment, Civil War Debt* [Online], available URL: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/amendments/amendment-xiv>, 2023 (November, 18).

บริษัทเป็นองค์กรนิติบุคคลที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์และได้รับการยอมรับจากกฎหมายให้เป็นบุคคลทางกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรม ทั้งนี้ บริษัทจะได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อมีการจดทะเบียนกับรัฐ และต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องโดยบริษัทมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาหลายประการ เช่น สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในการลงนามในสัญญา และสิทธิในการฟ้องร้องคดี สิทธิเหล่านี้ได้รับการรับรองโดยกฎหมายและทำให้บริษัทสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ช่วยให้ผู้คนสามารถรวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกันเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์และบริการได้

3.2 การขยายสภาพบุคคลทางกฎหมายไปยังทรัพยากรธรรมชาติ

สิทธิของทรัพยากรธรรมชาติเป็นแนวคิดที่ทำนายและซับซ้อน ยังไม่มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าทรัพยากรธรรมชาติควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นบุคคลทางกฎหมายหรือไม่ หากทรัพยากรธรรมชาติได้รับการพิจารณาว่าเป็นบุคคลทางกฎหมาย อาจส่งผลกระทบต่อวิธีการที่มนุษย์จัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น อาจทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายมากขึ้น และอาจทำให้มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ทำได้กับทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นเช่นกัน

บางประเทศมีแนวคิดที่ยอมรับว่าทรัพยากรธรรมชาติมีสิทธิตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 2017 ประเทศนิวซีแลนด์ได้มอบสภาพบุคคลในทางกฎหมายให้กับแม่น้ำวังกานุย หลังจากการรณรงค์อันยาวนานโดยชาวเมารีในท้องถิ่นซึ่งเชื่อว่าแม่น้ำวังกานุยเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจิตวิญญาณและสมควรได้รับการปกป้อง รัฐสภาได้ตรา “Whanganui River Claims Settlement Act 2017” หรือ “พระราชบัญญัติเพื่อการคุ้มครองและเรียกร้องของแม่น้ำวังกานุย 2017” กำหนดให้แม่น้ำวังกานุยมีสภาพเป็นบุคคลตามกฎหมายที่มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับมนุษย์ แม่น้ำวังกานุยมีสิทธิที่จะดำรงอยู่ เจริญรุ่งเรือง และได้รับการเคารพจากมนุษย์ กรณีจึงถือเป็นก้าวสำคัญในการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของธรรมชาติ¹⁸

ในทำนองเดียวกัน ในปี ค.ศ. 2019 เมืองโทลิโด รัฐโอไฮโอผ่านกฎหมายสิทธิของทะเลสาบอีรี (Lake Erie Bill of Rights) โดยให้สิทธิแก่ทะเลสาบในการดำรงอยู่ เจริญรุ่งเรือง และพัฒนาตามธรรมชาติ กฎหมายนี้ได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากกลุ่มสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นซึ่งเชื่อว่าทะเลสาบอีรีเป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการปกป้อง โดยกำหนดให้เมืองหรือประชาชนที่อาศัยในเมืองใช้สิทธิในการฟ้องคดีแทนทะเลสาบอีรีได้ กฎหมายดังกล่าวนี้ถือเป็นก้าวสำคัญในการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นกัน¹⁹

¹⁸New Zealand Legislation, *Te Awa Tupua (Whanganui River Claims Settlement) Act 2017* [Online], available URL: available at <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2017/0007/latest/whole.html>, 2023 (November, 18).

¹⁹Ruchard Lazarus, *Rights for Lake Erie?* [Online], available URL: <https://harvardlawreview.org/blog/2019/04/rights-for-lake-erie/>, 2023 (November, 18).

การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของธรรมชาติกำลังเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ผู้คนจำนวนมากเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและต้องการปกป้องทรัพยากรเหล่านั้น เป็นไปได้ว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า อาจจะได้เห็นประเทศและเมืองต่าง ๆ ที่ยอมรับสิทธิของธรรมชาติมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการเคลื่อนไหวที่สนับสนุนสิทธิทางกฎหมายของสัตว์ (Animal Personhood) โดยสนับสนุนให้สัตว์บางกลุ่มมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย เช่น ลิงใหญ่ โลมา และช้าง เป็นต้น²⁰ เพื่อที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หากแต่สภาพตามกฎหมายกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่าสัตว์จะมีสิทธิเช่นเดียวกับมนุษย์ แต่จะมีสิทธิเฉพาะที่เหมาะสมกับสายพันธุ์ของพวกมัน เช่น สิทธิในการมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปลดปล่อยจากการทรมาน และสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เป็นต้น

4. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์

ปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์ยังไม่เป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด หากแต่สถานะของปัญญาประดิษฐ์ในทางกฎหมายเป็นหัวข้อของการถกเถียงและอภิปรายอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการอภิปรายกันมากขึ้นเกี่ยวกับศักยภาพที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถทำได้ และควรจะได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมาย หรือไม่ อย่างไร

หากพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ในประเทศต่าง ๆ นั้น พบว่ามีความแตกต่างกันไปและกฎระเบียบระหว่างประเทศยังคงไม่มีฉันทามติร่วมกันสำหรับสถานะของปัญญาประดิษฐ์²¹ อนึ่ง แม้ว่าแนวคิดในการให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ กำลังได้รับความสนใจ แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและเป็นข้อโต้แย้งที่ยังคงรอการพัฒนาทางแนวความคิดต่อไป²² ประเด็นในเรื่องสถานะทางกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพิจารณา เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์ มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในสังคมของเรา หากปัญญาประดิษฐ์มีสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมายเช่นเดียวกับมนุษย์ ก็อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อสังคมเช่นกัน เช่น ปัญญาประดิษฐ์อาจสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ลงนามในสัญญา หรือแม้แต่ฟ้องร้องคดีได้²³ ในทางกลับกัน

²⁰Gabrielle Lafrank, *Southern California City Becomes First in Nation to Recognize the Rights of a 'Non-Human Animal'* [Online], available URL: <https://pethelpful.com/pet-news/non-human-animal-rights>, 2023 (November, 18).

²¹Benedikt Kohn, *AI Regulation around the world* [Online], available URL: <https://www.taylorwessing.com/en/interface/2023/ai---are-we-getting-the-balance-between-regulation-and-innovation-right/ai-regulation-around-the-world>, 2023 (November, 18).

²²Rowena Rodrigues, "Legal and human rights issues of AI: Gaps, challenges and vulnerabilities," *Journal of Responsible Technology* 4 (December, 2020): 20.

²³Rafael Dean Brown, "Property ownership and the legal personhood of artificial intelligence," *Information & Communications Technology Law* 30, 2 (2021): 208 – 234.

หากปัญญาประดิษฐ์ไม่มีสิทธิหรือหน้าที่ทางกฎหมายเลย ก็อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อมนุษย์ได้เช่นกัน เช่น ปัญญาประดิษฐ์อาจกระทำการที่อันตรายหรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน²⁴ โดยผู้ผลิตหรือเจ้าของปัญญาประดิษฐ์ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาและใช้งานปัญญาประดิษฐ์อย่างมีความรับผิดชอบต่อเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจาก ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพที่จะปฏิวัติหลาย ๆ ด้านของการดำรงชีวิตของมนุษย์ และกำลังเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์

5. กฎหมายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในต่างประเทศ

ปัญญาประดิษฐ์เป็นเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วและก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบัน ปัญญาประดิษฐ์มีความสามารถเทียบเท่า หรือเหนือกว่ามนุษย์ในหลายด้าน เช่น การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ รวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความสงสัยและถกเถียงกันอย่างมากว่า ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งคำถามดังกล่าวยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจน หากแต่ในหลายประเทศมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ขึ้น ซึ่งสภาพทางกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและยังไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศที่ครอบคลุมเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ หลายประเทศได้ร่างกฎหมายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับชาติ และในระดับท้องถิ่น ดังนี้

5.1 สหรัฐอเมริกา (United States of America)

ปี ค.ศ. 2023 มลรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา อย่างน้อย 25 เคือรัฐเปอร์โตริโก (Commonwealth of Puerto Rico) และ เขตปกครองพิเศษโคลัมเบีย (District of Columbia) ได้จัดทำร่างกฎหมายปัญญาประดิษฐ์ กฎหมายใหม่หลายฉบับเหล่านี้ถูกนำมาบัญญัติเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภคที่ครอบคลุมการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ กฎหมายเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่ประเด็นต่าง ๆ เช่น ความโปร่งใสของปัญญาประดิษฐ์ ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และข้อห้ามในการเลือกปฏิบัติ²⁵ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

²⁴Patrick Henz, “Ethical and legal responsibility for Artificial Intelligence,” **Discover Artificial Intelligence**, 1 (2) (2021): 1-3.

²⁵National Conference of State Legislatures, **Artificial Intelligence 2023 Legislation** [Online], available URL: <https://www.ncsl.org/technology-and-communication/artificial-intelligence-2023-legislation>, 2023 (November, 22).

5.1.1 มลรัฐคอนเนกติกัต (Connecticut)

เนื่องจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในหน่วยงานของรัฐมีผลกระทบต่อการใช้บริการแก่ประชาชน และสามารถส่งผลกระทบต่อสิทธิของมนุษย์ได้ ดังนั้น การประเมินและการตรวจสอบที่รัดกุมและต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้แน่ใจว่าระบบปัญญาประดิษฐ์ ที่ใช้งานอยู่ไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย กับทั้งการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารงานของรัฐไม่ได้เป็นเพียงแค่เป็นเรื่องของการปรับปรุงประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการให้ความยุติธรรมในการให้บริการของรัฐ ดังนั้น กฎหมายกำหนดให้สำนักงานนโยบายและการจัดการ (Office of Policy and Management) จัดทำนโยบายและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การจัดซื้อ การดำเนินการ การใช้งาน และการประเมินอย่างต่อเนื่องของระบบที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์

5.1.2 มลรัฐหลุยเซียนา (Louisiana)

มลรัฐหลุยเซียนามีมติให้คณะกรรมการร่วมด้านเทคโนโลยีและความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Committee on Technology and Cybersecurity) ศึกษาผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ในการดำเนินงาน การจัดซื้อ และนโยบายต่างๆ

5.1.3 มลรัฐแมริแลนด์ (Maryland)

มลรัฐแมริแลนด์ได้จัดตั้งโครงการให้ทุนสนับสนุนเทคโนโลยี Industry 4.0 (the Industry 4.0 Technology Grant Program) เพื่อช่วยเหลือหน่วยการผลิตขนาดเล็กและขนาดกลาง บางแห่งในการใช้เทคโนโลยี “อุตสาหกรรม 4.0” หรือโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำกัดความของอุตสาหกรรม 4.0 รวมถึงปัญญาประดิษฐ์ด้วย

5.1.4 มลรัฐเท็กซัส (Texas)

มลรัฐเท็กซัสจัดตั้งสภาที่ปรึกษาด้านปัญญาประดิษฐ์ เพื่อศึกษาและติดตามระบบปัญญาประดิษฐ์ที่พัฒนา ใช้งาน หรือจัดซื้อโดยหน่วยงานของรัฐ

5.2 สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปได้ออกกฎหมายหลายฉบับเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงกฎระเบียบทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูล (General Data Protection Regulation: GDPR) GDPR กำหนดให้องค์กรต่าง ๆ ที่รวบรวมหรือประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคในสหภาพยุโรปต้องให้ความโปร่งใสเกี่ยวกับวิธีที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ และปกป้องความเป็นส่วนตัวของข้อมูล²⁶

²⁶Centre for Information Policy Leadership (CIPL), **Artificial Intelligence and Data Protection How the GDPR Regulates AI** [Online], available URL: https://www.informationpolicycentre.com/uploads/5/7/1/0/57104281/cipl-hunton_andrews_kurth_legal_note_-_how_gdpr_regulates_ai_12_march_2020_.pdf, 2023 (November, 25).

สหภาพยุโรปมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมระบบนิเวศแห่งความไว้วางใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยการใช้พระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือทางกฎหมายให้เกิดความเชื่อมั่นว่า ระบบปัญญาประดิษฐ์ปลอดภัยและสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและคุณค่าขั้นพื้นฐาน ขณะเดียวกันยังกำหนดทิศทางนวัตกรรมและการพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์อย่างมีจริยธรรมอีกด้วย โดยใน ปี ค.ศ. 2021 สหภาพยุโรปจัดทำกฎหมายที่มีลักษณะควบคุมปัญญาประดิษฐ์ กล่าวคือ Artificial Intelligence Act หรือพระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์ของสหภาพยุโรป ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่มุ่งนำมาใช้กับปัญญาประดิษฐ์โดยตรงฉบับแรกของโลก กฎหมายนี้ควบคุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ทั่วทั้งสหภาพยุโรป โดยกำหนดมาตรฐานสำหรับการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์และการใช้งานระบบปัญญาประดิษฐ์

พระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence Act หรือ AIA) ของสหภาพยุโรป ที่มีการประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2023 ที่มุ่งกำกับดูแลการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ที่การใช้งานอาจละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลได้ เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์กับระบบจำแนกข้อมูลไบโอเมตริกซ์ (Biometric) ตามคุณลักษณะเฉพาะอย่างละเอียด การใช้ปัญญาประดิษฐ์กับฐานข้อมูลการจดจำใบหน้าจากภาพถ่ายบนอินเทอร์เน็ตหรือจากกล้องวงจรปิดโดยไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การใช้ปัญญาประดิษฐ์กับการให้คะแนนทางสังคม การใช้ปัญญาประดิษฐ์กับเชิงคาดการณ์ที่อาศัยการจำแนกประเภทบุคคล หรือการประเมินคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล และการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์หรือใช้ประโยชน์จากความเปราะบาง เป็นต้น

พระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์ได้แบ่งระบบปัญญาประดิษฐ์ ออกเป็น 3 ประเภทตามความเสี่ยง²⁷ ดังนี้

5.2.1 ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีความเสี่ยงต่ำ (Limited Risk)

ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีความเสี่ยงจำกัด ผู้นำมาใช้งานต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความโปร่งใสขั้นต่ำที่จะช่วยให้ผู้ที่ปฏิสัมพันธ์ด้วยสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูล เช่น ผู้ให้บริการแอปพลิเคชันต้องแจ้งให้ผู้ใช้งานทราบ หากมีการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถตัดสินใจได้ว่าต้องการใช้งานแอปพลิเคชันต่อไปหรือไม่ กรณีนี้รวมถึงระบบปัญญาประดิษฐ์ที่สร้างหรือจัดการเนื้อหารูปภาพ เสียง หรือวิดีโอ ด้วย

5.2.2 ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีความเสี่ยงสูง (High Risk)

ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลเสียต่อความปลอดภัยหรือสิทธิขั้นพื้นฐานจะถือว่ามีความเสี่ยงสูงและจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ระบบ AI ที่ใช้ในผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้

²⁷News European Parliament, **EU AI Act: first regulation on artificial intelligence** [Online], available URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/202306_01STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence, 2023 (November, 25).

กฎหมายความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ของสหภาพยุโรป ซึ่งรวมถึงของเล่น การบิน รถยนต์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ และลิฟต์ 2) ระบบ AI ที่ตกอยู่ในพื้นที่เฉพาะที่จะต้องลงทะเบียนในฐานะข้อมูลของสหภาพยุโรป เช่น การจัดการและการทำงานของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ การศึกษาและการฝึกอาชีพ การจ้างงาน การจัดการคนงาน การบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีความเสี่ยงสูงทั้งหมดจะได้รับการประเมินก่อนนำออกสู่ตลาดและตลอดวงจรชีวิตของปัญญาประดิษฐ์ด้วย

5.2.3 ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ไม่สามารถรับความเสี่ยงได้ (Unacceptable Risk)

ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีความเสี่ยงที่ไม่อาจยอมรับได้คือระบบที่ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อผู้คนและถูกต้องห้ามในการใช้งาน ประกอบด้วยปัญญาประดิษฐ์ที่นำมาใช้ในกรณี ดังต่อไปนี้ การบิดเบือนพฤติกรรมทางสติปัญญาของบุคคลหรือกลุ่มประชากรโดยเฉพาะ การให้คะแนนทางสังคม การระบุตัวตนหรือการจัดประเภทของบุคคลด้วยระบบไบโอเมตริกซ์ ระบบระบุตัวตนด้วยระบบไบโอเมตริกแบบเรียลไทม์และระยะไกล อย่างไรก็ตามการใช้งานในรูปแบบข้างต้นอาจได้รับการยกเว้นได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์ของสหภาพยุโรปมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2023 กฎหมายดังกล่าวมีศักยภาพที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสหภาพยุโรป ซึ่งมีมาตรการที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการจัดประเภทปัญญาประดิษฐ์ข้างต้นหลายมาตรการ กล่าวคือ ระบบการประเมินและบรรเทาความเสี่ยงที่เหมาะสม การกำหนดให้มีการใช้ชุดข้อมูลคุณภาพสูงที่ป้องกันการฝึกปัญญาประดิษฐ์เพื่อลดความเสี่ยงและผลลัพธ์ที่เลือกปฏิบัติ การใช้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและปราศจากอคติ การทำให้ระบบปัญญาประดิษฐ์มีความโปร่งใส ตลอดจนการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ประกอบการต้องแจ้งผู้ใช้บริการถึงวิธีการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ชัดเจนและเพียงพอ และการมีกลไกกำกับดูแลของมนุษย์เพื่อให้แน่ใจว่าระบบปัญญาประดิษฐ์สามารถถูกเข้าควบคุมโดยมนุษย์ได้เมื่อมีความเสี่ยงเกิดขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังห้ามไม่ให้มีการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ในกิจการบางอย่างที่ถือว่าไม่เป็นที่ยอมรับ เนื่องจากขัดต่อคุณค่าของสหภาพยุโรปหรือละเมิดสิทธิของประชาชน หรือการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อแสวงหาประโยชน์จากความอ่อนแอของกลุ่มคนบางกลุ่มเนื่องจากอายุ สภาพร่างกายหรือจิตใจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ยังคงได้รับการถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจะมีกฎหมายใหม่ ๆ ออกตามมาในอนาคต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นแล้วมีข้อจำกัดบางประการที่อาจไม่ครอบคลุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในทุกบริบท ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาจไม่เข้มงวดเพียงพอที่จะปกป้องพลเมืองจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ได้ การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับสากล จะมีความสำคัญในการกำกับดูแลการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบมากขึ้น

5.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ออกกฎหมายหลายฉบับเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงชุดกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence Industry Development Law) ประกอบด้วยกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์ อาทิ เอกสารปกขาวว่าด้วยเรื่อง ปัญญาประดิษฐ์ที่น่าเชื่อถือ (Trustworthy AI' white paper) บรรทัดฐานทางจริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์ยุคใหม่ (Ethical Norms for New Generation Artificial Intelligence) ความเห็นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลโดยรวมของอัลกอริทึมสำหรับบริการข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Guiding Opinions on Strengthening Overall Governance of Internet Information Service Algorithms) เป็นต้น ซึ่งชุดกฎหมายนี้กำหนดให้ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์ และกำกับดูแลการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีความรับผิดชอบ²⁸

ตัวอย่างกฎหมายสำคัญที่ออกมาเพื่อกำกับดูแล Generative AI ในปี ค.ศ. 2023 ก็คือ มาตรการชั่วคราวสำหรับการจัดการบริการปัญญาประดิษฐ์เชิงต้นกำเนิด (Interim Measures for the Management of Generative Artificial Intelligence Services หรือ AI Measures) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2023 โดยมีเป้าหมายใช้บังคับกับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงต้นกำเนิดที่ให้บริการสร้างความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และเนื้อหาอื่น ๆ สู่สาธารณะที่ให้บริการภายในอาณาเขตของสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงต้นกำเนิดที่ได้มาตรฐาน ปกป้องความมั่นคงของชาติและผลประโยชน์สาธารณะทางสังคม และปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายของพลเมือง²⁹

มาตรการชั่วคราวสำหรับการจัดการบริการปัญญาประดิษฐ์เชิงต้นกำเนิด กำหนดให้การใช้งานปัญญาประดิษฐ์ต้องไม่สร้างการยุ่งยงให้ล้มล้างอำนาจรัฐ ล้มล้างระบบสังคมนิยมเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ ทำลายภาพลักษณ์ของชาติ ยุยงให้เกิดการแบ่งแยกดินแดน บ่อนทำลายเอกภาพของชาติและเสถียรภาพทางสังคม ซึ่งมาตรการนี้รวมถึงกระบวนการออกแบบอัลกอริทึม การเลือกข้อมูลการฝึกอบรม การสร้างแบบจำลอง การเพิ่มประสิทธิภาพ และการให้บริการ โดยต้อง

²⁸Yi Wu, AI in China: Regulations, Market Opportunities, Challenges for Investors [Online], available URL: <https://www.china-briefing.com/news/ai-in-china-regulatory-updates-investment-opportunities-and-challenges/>, 2023 (November, 29).

²⁹TMT newflash, Regulatory and legislation: China's Interim Measures for the Management of Generative Artificial Intelligence Services officially implemented [Online], available URL: <https://www.pwccn.com/en/tmt/interim-measures-for-generative-ai-services-implemented-aug-2023.pdf>, 2023 (November, 29).

ใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติตามเชื้อชาติ ความเชื่อ ภูมิภาค เพศ อายุ อาชีพ สุขภาพ ฯลฯ กรณีที่ผู้ให้บริการฝ่าฝืนบทบัญญัติของมาตรการชั่วคราวฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องแจ้งเตือน และสั่งแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด หากผู้ให้บริการไม่แก้ไขพฤติกรรมร้ายแรงดังกล่าว ให้สั่งระงับการให้บริการที่เกี่ยวข้อง และกรณีเป็นการละเมิดเกี่ยวกับความมั่นคงสาธารณะ ผู้ให้บริการจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย และหากเป็นความผิดอาชญากรรมจะต้องถูกสอบสวนเพื่อรับผิดทางอาญาต่อไป และกรณีที่ผู้ให้บริการปัญญาประดิษฐ์เชิงต้นกำเนิดมาจากนอกอาณาเขตของสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือข้อบังคับทางการปกครอง รัฐบาลจีนจะต้องแจ้งให้สถาบันที่เกี่ยวข้องใช้มาตรการทางเทคนิคและมาตรการที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อจัดการกับกรณีที่เกิดขึ้น

5.4 ญี่ปุ่น (Japan)

ญี่ปุ่นได้พัฒนากฎหมายเดิมหลายฉบับเพื่อนำมาปรับใช้กับปัญญาประดิษฐ์ เช่น พระราชบัญญัติความโปร่งใสของแพลตฟอร์มดิจิทัล ค.ศ. 2021 (Digital Platform Transparency Act 2021) เพิ่มเติมข้อกำหนดสำหรับห้างสรรพสินค้าออนไลน์ขนาดใหญ่ ร้านค้าบนแอปพลิเคชัน และธุรกิจโฆษณาดิจิทัลเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมในการทำธุรกรรมกับผู้ใช้งาน รวมถึงการเปิดเผยปัจจัยหรือสูตรสำคัญที่กำหนดอันดับการค้นหา หรือพระราชบัญญัติเครื่องมือและการแลกเปลี่ยนทางการเงิน (Financial Instruments and Exchange Act) ที่กำหนดให้ธุรกิจที่ใช้อัลกอริทึมความเร็วสูงในการซื้อขาย ต้องลงทะเบียนกับภาครัฐ และกำหนดให้ต้องสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงรักษา และบันทึกธุรกรรม เป็นต้น การปรับใช้กฎหมาย (เดิม) เหล่านี้กับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและการใช้งานปัญญาประดิษฐ์อย่างมีจริยธรรม มีความโปร่งใสเกี่ยวกับวิธีที่ใช้ข้อมูลกับปัญญาประดิษฐ์³⁰

จากข้อมูลข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าประเทศต่าง ๆ มีกฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ที่มีลักษณะแตกต่างกันอย่างมาก เช่น สหภาพยุโรปมีพระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งควบคุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ทั่วทั้งสหภาพยุโรป ในขณะที่สหรัฐอเมริกายังไม่มีกฎหมายของรัฐบาลกลางที่ครอบคลุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างชัดเจน กับทั้งยังไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศฉบับใดที่ครอบคลุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ อย่างเต็มที่ ทำให้สถานะทางกฎหมายในปัจจุบันของปัญญาประดิษฐ์เกิดจากการปะติดปะต่อของกฎหมายของแต่ละประเทศและกฎระเบียบระหว่างประเทศที่มีมาแต่เดิม ขณะที่การถกเถียงเกี่ยวกับความจำเป็นในการออกกฎหมายที่ครอบคลุมมากขึ้นยังคงมีอย่างต่อเนื่อง

³⁰Center for strategic & International Studies, **Japan's Approach to AI Regulation and Its Impact on the 2023 G7 Presidency** [Online], available URL: <https://www.csis.org/analysis/japans-approach-ai-regulation-and-its-impact-2023-g7-presidency>, 2023 (November, 29).

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ที่มีความโปร่งใสเป็นธรรม และลดความเสี่ยง³¹ สิ่งนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของปัญญาประดิษฐ์ และสภาพบุคคลทางกฎหมาย เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อภูมิทัศน์ทางกฎหมายโดยรอบของปัญญาประดิษฐ์ได้

6. ประเด็นถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์

การถกเถียงในเรื่องปัญญาประดิษฐ์ที่ควรหรือไม่ควรได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน ซึ่งได้ถูกพูดถึงในหลายประเด็น โดยเฉพาะด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ความรับผิดชอบทางกฎหมาย หลักการของสัญญา การพิจารณาด้านกฎหมายและจริยธรรม เป็นต้น โดยมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญ ดังนี้

6.1 ฝ่ายที่สนับสนุนในการให้ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย

ฝ่ายที่สนับสนุนมักกล่าวอ้างประเด็นประกอบหลักเหตุผล ดังนี้

6.1.1 ประเด็นเรื่องความรับผิดชอบ

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มีการถกเถียงกันมากกว่า ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับสภาพบุคคลทางกฎหมายหรือไม่ ก็คือ “ความรับผิดชอบ” ปัจจุบัน ระบบปัญญาประดิษฐ์ถูกสร้างและดำเนินการโดยมนุษย์ ซึ่งหมายความว่าระบบเหล่านี้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลโดยมนุษย์ และรวมถึงกฎหมายและข้อบังคับของมนุษย์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีความก้าวหน้า ทำให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถคิดและตัดสินใจได้เอง จึงกลายเป็นเรื่องยากมากขึ้นสำหรับมนุษย์ที่จะรับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อการตัดสินใจหรือการสร้างสรรค์ของปัญญาประดิษฐ์ หากปัญญาประดิษฐ์ได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมาย ก็หมายความว่า ปัญญาประดิษฐ์สามารถรับผิดชอบต่อการกระทำและการตัดสินใจของตนได้ สิ่งนี้จะลดภาระความรับผิดชอบจากมนุษย์ไปสู่ระบบปัญญาประดิษฐ์เอง อันเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับระบบปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถทำการตัดสินใจหรือดำเนินการได้เองและมีผลกระทบด้านลบ ตัวอย่างเช่น หากรถยนต์ไร้คนขับทำให้เกิดอุบัติเหตุ ใครควรเป็นผู้รับผิดชอบ ผู้ผลิต โปรแกรมเมอร์ หรือตัวระบบปัญญาประดิษฐ์เอง หากกรณีดังกล่าวมีการมอบสภาพบุคคลทางกฎหมายให้กับปัญญาประดิษฐ์ (รถยนต์ไร้คนขับ) แล้ว คำถามนี้

³¹European Commission, Regulation of the european parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act) and amending certain union legislative Acts [Online], available URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206>, 2023 (November, 29).

จะตอบได้ง่ายมากขึ้น นอกจากนี้ การให้สภาพบุคคลทางกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์ยังช่วยสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนในความรับผิดชอบต่อระบบปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดกรอบความรับผิดชอบระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ ดังนั้น เพื่อการควบคุมระบบการทำงานของระบบปัญญาประดิษฐ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ จะทำให้ปัญญาประดิษฐ์มีความรับผิดชอบต่อการกระทำและการตัดสินใจของตนได้ง่ายขึ้น³²

6.1.2 ประเด็นเรื่องการปกป้องสิทธิของปัญญาประดิษฐ์

เมื่อระบบปัญญาประดิษฐ์มีความก้าวหน้ามากขึ้นและถูกบูรณาการเข้ากับชีวิตในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ จึงมีความกังวลว่า หากไม่มีการคุ้มครองทางกฎหมายกับระบบปัญญาประดิษฐ์ ระบบเหล่านี้อาจถูกแสวงหาผลประโยชน์ ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม หรืออาจถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ผิดจรรยาบรรณ หรือก่ออันตรายใด ๆ อย่างไม่มีความรับผิดชอบได้ และการให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ อันจะมีสิทธิเช่นเดียวกับมนุษย์ในแง่ของการปกป้องจากการเลือกปฏิบัติ การถูกแสวงหาผลประโยชน์ และภัยคุกคามอันตรายใด ๆ ได้ ยิ่งไปกว่านั้น ปัญญาประดิษฐ์อาจจะมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว ได้รับการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบด้วย เช่นเดียวกับที่มนุษย์มีหน้าที่เคารพสิทธิของผู้อื่น โดยเฉพาะสิทธิที่จะได้รับการปกป้องข้อมูลของตน ซึ่งกำลังมีความสำคัญมากขึ้นในยุคของข้อมูลขนาดใหญ่³³

การที่ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคล ทำให้บุคคลอื่นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อปัญญาประดิษฐ์เช่นเดียวกัน ซึ่งจะช่วยป้องกันการพัฒนาและการใช้งานระบบปัญญาประดิษฐ์ที่อาจก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อสังคมหรือละเมิดหลักจริยธรรม ปัจจุบันยังไม่มีหน้าที่ชัดเจนสำหรับผลกระทบด้านลบที่เกิดจากระบบปัญญาประดิษฐ์ อย่างไรก็ตาม หากปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อความเสียหายใด ๆ ที่เกิดจากการกระทำของปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งจะกระตุ้นให้นักพัฒนา ผู้สร้างระบบปัญญาประดิษฐ์ ให้ความสำคัญถึงความปลอดภัย มีจริยธรรม และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้น

³²Martin Ebers, *Artificial Intelligence and Machine Learning Powered Public Service Delivery in Estonia* (USA: Springer International Publishing, 2023), pp. 163–172.

³³Nithesh Naik, *Legal and Ethical Consideration in Artificial Intelligence in Healthcare: Who Takes Responsibility ?* [Online], available URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8963864/>, 2023 (December, 1).

6.1.3 ประเด็นเรื่องความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

เหตุผลสนับสนุนอีกประการหนึ่งที่ทำให้ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย ก็คือจะสามารถส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ เมื่อยอมรับว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นนิติบุคคล ปัญญาประดิษฐ์ย่อมมีความสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินและเข้าทำสัญญา ทำให้ปัญญาประดิษฐ์มีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมและนวัตกรรมต่าง ๆ ได้ง่ายมากขึ้น

ปัญญาประดิษฐ์ส่วนใหญ่มีเจ้าของและควบคุมโดยมนุษย์หรือองค์กร สิ่งนี้จำกัดศักยภาพในการเติบโตและการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากจะขึ้นอยู่กับเป้าหมายและความสนใจของผู้สร้าง การให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์จะทำให้ปัญญาประดิษฐ์มีอิสระในระดับที่สูงขึ้นช่วยให้ดำเนินการใดๆ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเองและอาจนำไปสู่ความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและผลประโยชน์มากขึ้น นอกจากนี้ การให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ ยังอาจนำไปสู่การลงทุนที่เพิ่มขึ้นในการวิจัยและพัฒนาในสาขานี้อีกด้วย ด้วยการยอมรับว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นนิติบุคคล ทำให้สามารถรับเงินทุนและทรัพยากรได้โดยตรงแทนที่จะผ่านตัวกลางของมนุษย์หรือองค์กร สิ่งเหล่านี้จะสามารถกระตุ้นการแข่งขันและผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าในเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในอนาคต

6.1.4 ประเด็นเรื่องเรื่องการยอมรับทางสังคม

ข้อกังวลหลักประการหนึ่งเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ คือผลกระทบต่อสังคม หลายคนกลัวว่าระบบปัญญาประดิษฐ์ขั้นสูงอาจเข้ามาแทนที่มนุษย์สำหรับการทำงาน ซึ่งนำไปสู่การตกงานและการหยุดชะงักทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เห็นว่าการให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ จะทำให้การบูรณาการเข้ากับสังคมราบรื่นยิ่งขึ้น กล่าวคือ ปัญญาประดิษฐ์ในฐานะนิติบุคคลประเภทหนึ่งย่อมมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับมนุษย์ สิ่งนี้จะช่วยให้ปัญญาประดิษฐ์มีกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสมากขึ้นและอยู่ภายใต้กฎระเบียบเพื่อให้แน่ใจว่าระบบปัญญาประดิษฐ์ถูกใช้ในลักษณะที่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาจรรยาบรรณสำหรับปัญญาประดิษฐ์ โดยจัดการกับข้อกังวลต่าง ๆ เช่น อคติ หรือการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

การยอมรับปัญญาประดิษฐ์ ในฐานะนิติบุคคลอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคมต่อเทคโนโลยีเหล่านี้ แทนที่จะมองว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือหรือเครื่องจักรเพียงอย่างเดียว แต่จะถูกมองว่าเป็นผู้มีสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งอาจเพิ่มความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจต่อปัญญาประดิษฐ์ได้ และยังอาจนำไปสู่แนวทางที่มีความรับผิดชอบมากขึ้นต่อการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม

6.1.5 ประเด็นเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบ

ปัญญาประดิษฐ์ได้ถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมที่หลากหลาย เช่น การดูแลสุขภาพ การเงิน และการขนส่ง ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว คาดการณ์ว่า ปัญญาประดิษฐ์จะเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมากยิ่งขึ้นในอนาคต ด้วยเหตุนี้อาจมีข้อพิพาททางกฎหมายหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ ที่ต้องได้รับการแก้ไข ดังนั้น หากปัญญาประดิษฐ์ไม่มีสภาพ

บุคคลทางกฎหมาย การให้ระบบปัญญาประดิษฐ์รับผิดชอบต่อการกระทำของตนอาจเป็นเรื่องยาก และอาจนำไปสู่การขาดความยุติธรรมสำหรับบุคคลหรือธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากไม่มีความชัดเจนที่ผู้ใดจะรับผิดชอบ

การให้สภาพบุคคลทางกฎหมาย ส่งผลให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับมนุษย์ ทำให้ง่ายต่อการกำหนดความรับผิดชอบให้กับปัญญาประดิษฐ์ สำหรับการดำเนินคดีทางกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้น การให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ ยังช่วยลดความยุ่งยากในการขอรับค่าชดเชยสำหรับความเสียหายที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ มิเช่นนั้นแล้วอาจเป็นกระบวนการที่พิสูจน์ความรับผิดชอบที่ยาวนานและซับซ้อนกว่าจะทราบว่าใครเป็นฝ่ายผิด ดังนั้นเมื่อปัญญาประดิษฐ์ก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหาย ด้วยสภาพบุคคลทางกฎหมาย ปัญญาประดิษฐ์จะมีทรัพย์สินและหนี้สินเป็นของตนเอง จึงสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้ง่ายขึ้นกับทั้งยังสามารถป้องกันบุคคล หรือธุรกิจไม่ให้เกิดความสูญเสียทางการเงินอันเนื่องมาจากการดำเนินงานผิดพลาดของปัญญาประดิษฐ์

6.2 ฝ่ายที่คัดค้านในการให้ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย

ฝ่ายคัดค้านมักกล่าวอ้างประเด็นประกอบหลักเหตุผล ดังนี้

6.2.1 ประเด็นเรื่องความสามารถในการเข้าใจ หรือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของปัญญาประดิษฐ์

สาเหตุหลักประการหนึ่งที่ผู้คนโต้แย้งเรื่องการให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ก็คือระบบเหล่านี้ไม่มีความเข้าใจและสามารถตัดสินใจในระดับเดียวกับมนุษย์ ระบบปัญญาประดิษฐ์ได้รับการตั้งโปรแกรมให้ปฏิบัติตามกฎเฉพาะและตัดสินใจตามอัลกอริทึม แต่ไม่สามารถเข้าใจผลที่ตามมาของการกระทำได้ทั้งหมด การขาดความเข้าใจนี้อาจนำไปสู่ผลที่ตามมาโดยไม่ตั้งใจ และอาจเป็นอันตรายต่อสังคม เนื่องจากระบบปัญญาประดิษฐ์ไม่มีความสามารถในการทำความเข้าใจ ใช้สิทธิ หรือมีการผูกพันของตนได้อย่างครบถ้วน³⁴

6.2.2 ประเด็นเรื่องความรับผิดชอบของนักพัฒนาและผู้ผลิตปัญญาประดิษฐ์

ข้อกังวลอีกประการหนึ่งในการให้สถานะบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ ก็คืออาจส่งผลให้นักพัฒนาและผู้ผลิตอาจละทิ้งความรับผิดชอบของตน เนื่องจากปัจจุบันนักพัฒนาและผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่ออันตรายใด ๆ ที่เกิดจากระบบปัญญาประดิษฐ์ของตนที่ได้พัฒนาหรือสร้างขึ้น ดังนั้น หากปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมายแล้ว ความรับผิดชอบต่าง ๆ อาจถูกถ่ายโอนมายังปัญญาประดิษฐ์ได้ ทำให้นักพัฒนาและผู้ผลิตมิได้ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่

³⁴Valérie Simonart, **Artificial intelligence and legal personality** [Online], available URL: <https://liedekerke.com/en/insights/artificial-intelligence-and-legal-personality>, 2023 (December, 4).

6.2.3 ประเด็นเรื่องจิตสำนึกของปัญญาประดิษฐ์

ระบบปัญญาประดิษฐ์มีความก้าวหน้าอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยได้ปฏิวัติการใช้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ปัญญาประดิษฐ์แตกต่างจากมนุษย์คือ ปัญญาประดิษฐ์ไม่มีความรู้สึก ไม่มีอารมณ์ หรือไม่มีการตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งความแตกต่างนี้ทำให้เกิดคำถามสำคัญเกี่ยวกับสภาพบุคคลตามกฎหมายที่ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับ หรือไม่ ซึ่งคุณลักษณะในเรื่องจิตสำนึกเป็นตัวกำหนดความเป็นมนุษย์ที่ครอบคลุมในเรื่องความสามารถและประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง จิตสำนึกทำให้มนุษย์มีความรู้สึก มีอารมณ์ มีความสามารถในการตัดสินใจทางศีลธรรม และมีเจตจำนงเสรีได้ ขณะที่ระบบปัญญาประดิษฐ์ทำงานโดยใช้อัลกอริธึมเป็นหลัก มีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลเพียงอย่างเดียว ปัญญาประดิษฐ์จึงขาดจิตสำนึก ย่อมหมายความว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถรับผิดชอบต่อการกระทำของตนในลักษณะเดียวกับที่มนุษย์สามารถทำได้ เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างนี้ จึงควรจะต้องตระหนักว่าปัญญาประดิษฐ์ ไม่ควรมีความเท่าเทียมกับมนุษย์ในแง่ของสถานะทางกฎหมาย การให้สิทธิและความรับผิดชอบแก่ระบบปัญญาประดิษฐ์ตามกฎหมายเช่นเดียวกับมนุษย์ย่อมไม่สามารถทำได้

จากเหตุผลทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้านในการให้ปัญญาประดิษฐ์มีสภาพบุคคลตามกฎหมายข้างต้น เห็นว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ ปัญญาประดิษฐ์ไม่มีความรู้สึก ไม่มีเจตนา และไม่สามารถในการแสดงความคิดเห็น หรือตัดสินใจอย่างมนุษย์จริง ๆ ประเด็นการกำหนดสภาพบุคคลทางกฎหมายสำหรับปัญญาประดิษฐ์จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ และคำนึงถึงความเหมาะสมในแต่ละกรณีโดยเฉพาะเท่านั้น ว่าสภาพทางกฎหมายแต่ละกรณีก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่อย่างไรบ้าง และควรบัญญัติอย่างชัดเจนถึงสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดสภาพทางกฎหมายเพื่อกำหนดความรับผิดชอบและความรับผิดทางกฎหมาย เมื่อเกิดความเสียหายจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ กรณีนี้ควรกำหนดอย่างชัดเจนถึงเงื่อนไขความรับผิดว่ากรณีใดบ้างที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากปัญญาประดิษฐ์ได้ ตลอดจนวิธีการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นต้น การกำหนดผลทางกฎหมายใด จากการกระทำของปัญญาประดิษฐ์ ไม่อาจกำหนดโดยมีสมมติฐานที่คล้ายคลึงกับมนุษย์ได้ กับทั้งการดำเนินการใด ๆ ทางกฎหมายอาจมีทั้งผลดีและผลเสียต่อการพัฒนาและการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ได้ กล่าวคือ อาจมีผลต่อความคิดสร้างสรรค์และการลงทุนในเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ อาจมีผลต่อความกังวลจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ หรือสามารถสร้างความเชื่อมั่นในทางกฎหมาย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การกำหนดผลทางกฎหมายอย่างหนึ่งอย่างใดให้กับปัญญาประดิษฐ์นั้น อาจไม่จำเป็นจะต้องกำหนดสภาพทางกฎหมายให้กับปัญญาประดิษฐ์ก็ได้ แต่อาจใช้เครื่องมือทางกฎหมายประการอื่นเพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ เช่น การกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้งานปัญญาประดิษฐ์โดยเฉพาะเพื่อให้ความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น เป็นต้น กรณีการจัดการกับความรับผิดชอบ

ต่อความเสียหายที่เกิดจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ อาจพัฒนาเครื่องมือทางด้านกองทุนความรับผิดชอบจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ หรือการบังคับทำประกันความเสียหายจากการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ในบางกรณี³⁵ เป็นต้น

7. บทสรุป

กฎหมายได้รับการออกแบบเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ โดยพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เช่น สิทธิ หน้าที่ เจตนา หรือความรับผิดชอบ เป็นต้น กรอบทางกฎหมายถูกสร้างขึ้นบนสมมติฐานของจิตสำนึกและความสามารถในการตัดสินใจทางศีลธรรมของมนุษย์เป็นหลัก สภาพบุคคลทางกฎหมายเป็นเพียงแนวคิดที่กำหนดความสามารถของสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้มีสิทธิและภาระผูกพันตามกฎหมายเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าสิ่งนั้นจะมีความคล้ายคลึงกับมนุษย์ หรือมีเจตจำนงเสรี จริยธรรม หรือ มโนธรรม หรือต้องได้รับสิทธิทั้งหมดที่มนุษย์พึงมี

สำหรับกรณีของปัญญาประดิษฐ์ที่มีจิตสำนึกหรือการแสดงเจตนาเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ทางปฏิบัติ สามารถสร้างอันตรายหรือความเสียหายได้ในบางสถานการณ์โดยไม่มีมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีคำถามว่าบุคคลใดควรเป็นผู้รับผิดชอบเมื่อระบบผิดพลาด ไม่ว่าจะเป็นการประมวลผล ข้อมูลผิดพลาด หรือการทำงานผิดพลาดอย่างหนึ่งอย่างใด การให้สภาพบุคคลทางกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงแนวความคิดที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สร้างความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ ที่มีสภาพบุคคลตามกฎหมายเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือนิติบุคคลอื่น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของการใช้งานปัญญาประดิษฐ์เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์ ไม่ได้หมายความว่าเราจะถือว่าปัญญาประดิษฐ์ เทียบเท่ากับมนุษย์เสมอไป มิได้หมายความว่า ปัญญาประดิษฐ์ต้องมีจิตสำนึก ความรู้สึก หรือเจตจำนงเสรี ดังเช่นมนุษย์

แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่มีจิตสำนึก ไม่สามารถแสดงเจตนา หรือไม่มีศีลธรรมดังเช่นมนุษย์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับการยกเว้นจากการพิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบทางกฎหมายโดยสิ้นเชิง เนื่องจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องสร้างกรอบการกำกับดูแลที่ครอบคลุมและเหมาะสมโดยคำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะของระบบปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นกรอบการทำงานสำหรับแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการกำหนดความรับผิดชอบถือเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มั่นใจถึงความรับผิดชอบของระบบปัญญาประดิษฐ์ ขณะที่

³⁵ ภูมินทร์ บุตรอินทร์, ประเด็นท้าทายทางด้านกฎหมายในยุค IOTs : ศึกษากรณีความรับผิด จากการใช้งาน Smart Car (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2020), หน้า 53-54.

การให้สภาพบุคคลตามกฎหมายแก่ปัญญาประดิษฐ์อาจนำมาซึ่งประโยชน์มากมาย ที่สามารถบริหารจัดการในเรื่องของความรับผิดชอบในการกระทำหรือการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น โดยอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีการป้องกันและสร้างความมั่นใจว่าสิทธิและผลประโยชน์ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับการปกป้องเช่นกัน

บรรณานุกรม

- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.
- ภูมินทร์ บุตรอินทร์. **ประเด็นท้าทายทางด้านกฎหมายในยุค IOTs : ศึกษากรณีความรับผิด จากการใช้งาน Smart Car**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2020.
- Brown, Rafael Dean. "Property ownership and the legal personhood of artificial intelligence," **Information & Communications Technology Law** 30, 2 (2021): 208 – 234.
- Centre for Information Policy Leadership (CIPL). **Artificial Intelligence and Data Protection How the GDPR Regulates AI** [Online]. Available URL: https://www.informationpolicycentre.com/uploads/5/7/1/0/57104281/cipl-hunton_andrews_kurth_legal_note_-_how_gdpr_regulates_ai__12_march_2020_.pdf, 2023 (November, 25).
- Center for strategic & International Studies. **Japan's Approach to AI Regulation and Its Impact on the 2023 G7 Presidency** [Online]. Available URL: <https://www.csis.org/analysis/japans-approach-ai-regulation-and-its-impact-2023-g7-presidency>, 2023 (November, 29).
- Ebers, Martin. **Artificial Intelligence and Machine Learning Powered Public Service Delivery in Estonia**. USA: Springer International Publishing, 2023.
- European Commission. **Regulation of the european parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligenceact) and amending certain union legislative Acts** [Online]. Available URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206>, 2023 (November, 29).
- Expert.ai Team. **Natural Language Processing Systems in AI** [Online]. Available URL: <https://www.expert.ai/blog/examples-natural-language-processing-systems-artificial-intelligence/>, 2023 (November, 10).

- Hannum, Hurst. "The status of the universal declaration of human rights in national and international law." **Georgia Journal of International & Comparative Law** 25 (1995): 289.
- Helmholz, Richard H. **Fundamental Human Rights in Medieval Law (Fulton Lectures 2001)** [Online]. Available URL: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1006&context=fulton_lectures, 2023 (November, 11).
- Henz, Patrick. "Ethical and legal responsibility for Artificial Intelligence." **Discover Artificial Intelligence** 1, 2 (2021): 1-3.
- IBM. **Data and AI Team AI vs. Machine Learning vs. Deep Learning vs. Neural Networks: What's the difference?** [Online]. Available URL: <https://www.ibm.com/blog/ai-vs-machine-learning-vs-deep-learning-vs-neural-networks/>, 2023 (November, 10).
- Internet Encyclopedia of Philosophy. **Aristotle: Politics** [Online]. Available URL: <https://iep.utm.edu/aristotle-politics/>, 2023 (November, 12).
- _____. **Plato: Political Philosophy** [Online]. Available URL: <https://iep.utm.edu/platopol/#SH2a>, 2023 (November, 12).
- Kim, Sungmoon. "Confucianism, Moral Equality, and Human Rights: A Mencian Perspective." **The American Journal of Economics and Sociology** 74, 1 (January, 2015): 149.
- Kohn, Benedikt. **AI Regulation around the world** [Online]. Available URL: <https://www.taylorwessing.com/en/interface/2023/ai---are-we-getting-the-balance-between-regulation-and-innovation-right/ai-regulation-around-the-world>, 2023 (November, 18).
- Lafrank, Gabrielle. **Southern California City Becomes First in Nation to Recognize the Rights of a 'Non-Human Animal'** [Online]. Available URL: <https://pethelpful.com/pet-news/non-human-animal-rights>, 2023 (November, 18).
- Lazarus, Ruchard. **Rights for Lake Erie?** [Online]. Available URL: <https://harvardlawreview.org/blog/2019/04/rights-for-lake-erie/>, 2023 (November, 18).
- Naik, Nithesh. **Legal and Ethical Consideration in Artificial Intelligence in Healthcare: Who Takes Responsibility ?** [Online]. Available URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8963864/>, 2023 (December, 1).

- National Constitution Center. **Citizenship Rights, Equal Protection, Apportionment, Civil War Debt** [Online]. Available URL: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/amendments/amendment-xiv>, 2023 (November, 18).
- National Conference of State Legislatures. **Artificial Intelligence 2023 Legislation** [Online]. Available URL: <https://www.ncsl.org/technology-and-communication/artificial-intelligence-2023-legislation>, 2023 (November, 22).
- News European Parliament. **EU AI Act: first regulation on artificial intelligence** [Online]. Available URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence>, 2023 (November, 25).
- New Zealand Legislation. **Te Awa Tupua (Whanganui River Claims Settlement) Act 2017** [Online]. Available URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2017/0007/latest/whole.html>, 2023 (November, 18).
- Prime Legal. **Legal personhood of artificial intelligence system** [Online]. Available URL: https://primelegal.in/2020/12/22/legal-personhood-of-artificial-intelligence-system/#_ftn1, 2023 (November, 11).
- Rodrigues, Rowena. “Legal and human rights issues of AI: Gaps, challenges and vulnerabilities.” **Journal of Responsible Technology** 4 (December, 2020): 20.
- Santa Clara County v. Southern Pacific Railroad Company, 118 U.S. 394 (1886).
- Simonart, Valérie. **Artificial intelligence and legal personality** [Online]. Available URL: <https://liedekerke.com/en/insights/artificial-intelligence-and-legal-personality>, 2023 (December, 4).
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. **Aristotle’s Political Theory** [Online]. Available URL: <https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-politics/>, 2015 (January, 4).
- Target, Tech. **What is Artificial Intelligence and How Does AI Work ?** [Online]. Available URL: <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/definition/AI-Artificial-Intelligence>, 2023 (November, 10).
- Torres-Spelliscy, Ciara. **Does “We the People” Include Corporations ?** [Online]. Available URL: https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/we-the-people/we-the-people-corporations/, 2023 (November, 18).

United Nations. **Universal Declaration of Human Rights** [Online]. Available URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, 2023 (November, 11).

Van den berg, Peter. “Slaves: persons or property? The Roman law on slavery and its reception in Western Europe and its overseas territories.” **Osaka University law review** 63 (February 2016): 171.

Wu, Yi. **AI in China: Regulations, Market Opportunities, Challenges for Investors** [Online]. Available URL: <https://www.china-briefing.com/news/ai-in-china-regulatory-updates-investment-opportunities-and-challenges/>, 2023 (November, 29).